

Hirven iänmääritys hampaista kuvia ja pohdintaa syksyn 2013 jahdista Kauhajoelta ja lähialueelta.

10piikkiä, 67cm

11piikkiä, 123cm

10piikkiä, 67cm

10piikkiä, 87,5cm

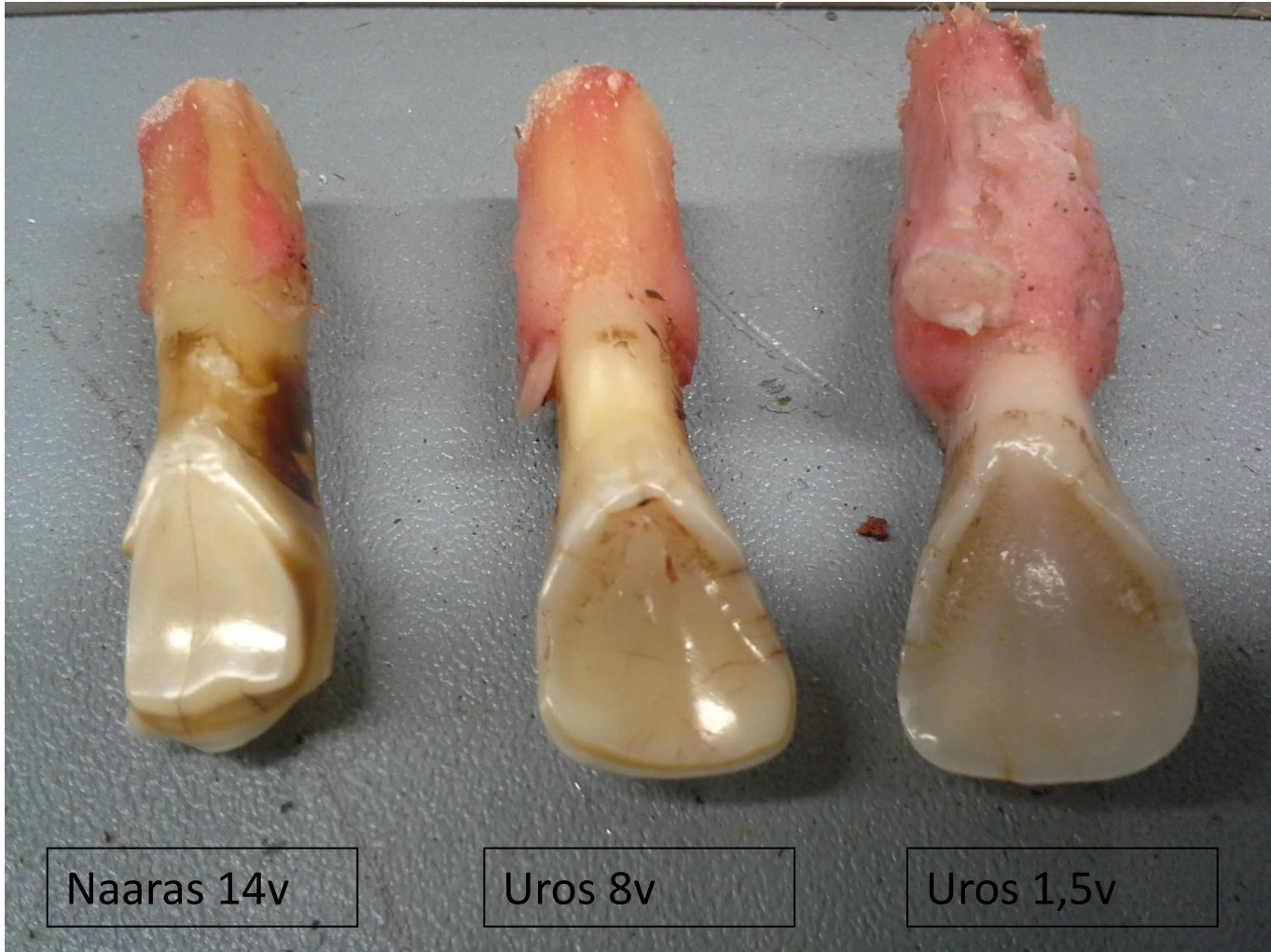

9piikkiä, 91cm

Kolme eri-ikäisen hirven etuhammasta (I1)

Kolme eri-ikäisen hirven etuhammasta (I1)

Hirven iänmääritys etuhampaan vuosirenkaista

Maamme metsästäjät valittavan harva tietää hirven iänmäärityksen. Taidon osi yleistynyt, sillä hirven ikärakennetietojen avulla voidaan tehostaa kannanhoidtoa. Tästä artikkelista löytyvät perusteelliset ohjeet metsästäjälle yhden hirven iänmäärityksen menetelmän opettelun.

Savonrannalla metsästävin Matkan hirsiveturin vuoden 2005 kolmas jättivikoo-oppa alkoi hyvin. Hirsivikooari paukkau ja lausaitin ensimmäisessä missivuoimio toteutetussa ajossa. Kulkuvälineellä päästyäniä pussimiesi onnistui, sillä kaksi aikaista hirsiviä pyrki hänen kohdaltan poskietun läpi. Matkalan mäntymäikköön juokse ensin iso naaras ja siinä seura suurisarvainen rös. Seuraavalla on vielä paljon lupia jäljellä, jotta kokonaan puuston kaatua molemmat hirsit. Umpikella on komeat 15-piikkiset lapsovarret.

Hirvet viedään nykyajalle käsittelyksi. Täällä kertaa hirsiviä otetaan talteen myös otu- hampait iänmääritystä varten. Nämä hirsivet ovat osa tutkimusaineistoa.

Iänmäärityksen tulokset tulevat joulukuussa. Kampileikki hirti oli 7,5-vuotias eli molemmat ovat syntyneet vuonna 1996. Seuraus ihmettelä naaraan vastatunutta, sillä se oli parhaassa vastuottoläisössä. 15-piikkisen kumhi vähälukuisen valtuusomien eli 6,5-1,5-vuotiaiden urshirvin joukkoon. Se oli parhaassa sitoussuhteissa, mutta sen sarvet ja tsurepino eivät olleet ehkä vielä saavuttaneet aivan huipputaan.

Mikä muuta olla tässä erityisesti räsintatkojiden käynninä tarkintarin hirven ikäarviointa muuttamassa, jolla tärinän tustaan hirven iän määrittämiseen?

HAMMASSEMENTIN VUOSIRENKKAAT

Artikkelin kirjoittaja näyttäi näiden opin- näyttyänsä näinestöön kuuluneiden hirven iän hammassementtikerroksien perustavalla menetelmällä. Menetelmä läydyttiäin ympäri maailman hirsivätkämuksen tarpeista, mutta hirven iänmääritys onnistuu sen avulla myös keneiltä tahansa metsästäjältä.

Hirven kampainen juriä ympäröi hammassementti, jonka tehtävänä on pitää juuri paikallaan hammasmuokopassa. Hammassementtikerros paksuuntuu koko hirven elinaika, sillä siihen muodostuu joka vuosi säännöllisellä rytmillä erillisinä tävy- ja keskikerros. Tävyillä muodostuneet kerrokset ovat läpivaloisia, mutta se havaitaan mikroskoopin avulla tarkastelehuasta vasten tumminna. Runsaasti sementtisoihuja sisältävät keskikerrokset ovat vaaleita ja läpivaloisuuttomia.

Hirven ikä voidaan määrittää tarkastelemalla hammasleikkeltä mikroskooppilla tai laupilla. Ikä määritetään laskemalla hammassementistä

Hirven 7,5-vuotias vatsanosa.

Hirven iänmääritys hammassementtikerroksista on palkitsevaa puuhaa, sillä tunne on hieno, kun voit oman hirsivätkän "lutkijana" toiminnassa lopettaa lopettomat arvailut kunkin saalisshirven lästä.

Hirven alaleuan etuosaa, josta on arrotettu ensimmäisen etuhampaan (E1) hammassementin välistä aluea joulukuussa otettuna juuren pohjasta. Hammasleikkien sahauskohta on merkitty hammassementin

lumminna erottavien vuosirenkaiden lukemalla. Menetelmä muistuttaa paljon puiden iänmääritystä.

HAMMASLEIKKEEN TEKO

Hammasleike tehdään hirven ensimmäisistä etuhampaista (E1), koska ne vaikuttavat pysyviksi ensimmäisessä – yleensä 7-8 kuukauden ikäisenä. Nämä kaksi näyrehampasta ovat keskimuotoiset hirsien hahlekesästä etuhampasta.

Hammasleiketyä saatetaan kätevästi talteen, kun saataan alaleuan etoasta trii poskihamparivistin ja etuhampaiden välistä. Jos näytteitä on useita, on ne syytä yksilöidä riittävin hyvin. Näyrehirven tiedot on myös hyvä kirjata erilliselle paperille. Näytteitä säilytetään pakastinolosuhteissa. Niiden leittäminen ei ole suotavaa, koska kiehuva vesi voi vaurioittaa hammassementtiä.

Hammas leikotään alaleuasta pöhdellä viittävähän luntta on postoitettu riittävästi sopivan pitkin tai puskon avulla. Irrottamiseen menee sitä enemmän aikaa mitä vanhempi hirti on. Juuren pinta ei saa naarmuttua työvälineillä hammasleik-

keen sahauskohdasta. Irrotettua hampaan juuren ensimmäiä hankaloita voi ryöstä käsin irki, kun hammas on ensin käyritelty kiehuvaassa vedessä.

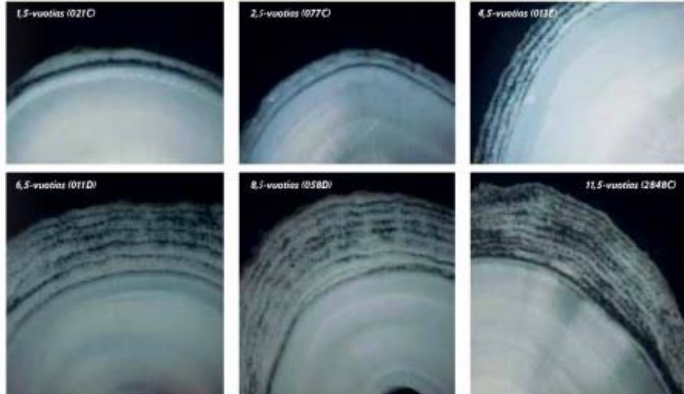
Näyrehampaan sisäosyryllä mitataan esimerkiksi työsuhtimalla juuren pituus eli leirran ja juuren kärjen välinen matka. Hammasleikkien sahauskohta on kolmanneksen veran juuren pituudesta juuren kärjestä katsottuna. Ruuviopelkkin asetetaan hammasnasta sahattaan raunsaahalla kaksi mahdollisimman ohutta perittäistä poikkileikkettä.

Hammasleikkien hiottaan noin 0,3 mm pak-suiksi. Kalansuomat ovat paksuudehitaan sitä luokkaa. Hiominen onnistuu kätevästi hankamilla kerhettä pyöräyttämällä liikkuvalla märkällä vesiliuospaperilla vasten. Leikkien pyöräyttämiseen tehdään sormenpäällä painamalla, joten sormenpää on syytä suojata esim. hommapaperin palasella. Hammasleikkivet ovat valmiita mikroskooppilla tarkastelehtiksi, kun niistä vielä huuhdellaan hämähöly pois.

MIKROSKOOPILLA

Hammasleikkiset asetetaan mikroskoopin mustalle tarkastelehuasalle. Leikkettä on hyvä kas-tella koko tarkastelehualla alkooholipitoisella nestellä, sillä se parantaa hammassementtikerroksen erottamista toisistaan. Hammasleikkiset nostetaan mikroskooppilla valaen hammasleik-

Hirven etuhampassementin reunasta otettu mikroskooppikuva kasitettuna läikkekästä. Hirven ikä saadaan selväksi lusemalla hammasleiketyä joulukuussa otettuna hammassementistä lusemalla erottavien vuosirenkaiden lukemalla.

ympäriellä muodostuneet hammassementtikerrokset. Ensimmäinen lumma vuostrengas muodostuu hirven ensimmäisen etuhampaanseen, kun se on 7-10 kuukauden ikäinen. Tämä hammasleikki ja -sementin suunassa oleva vuostrengas on usein vaikeasti havaittavissa, sillä se jää helposti ensimmäisen valaan keskikerroksen varjon.

Hirven ikä saadaan selville, kun luseketaan hammassementistä lumminna erottavien vuosirenkaiden lukumäärä. Iänmäärityksen virhemarginaali on ± 1 vuotta, jos kyseessä on alle 15-vuotias hirti. Virhemarginaali voi nousta sitä vanhemmilla hirsillä.

Hirven ikä määritettävissä on muistettava, että hammassementin tumminen ja vaaleiden kerrosten lukumäärän on oltava sama, sillä kokonaisuudessa vuosirenkaassa on kumpiakin yksi kap-pale. Osalla maras- tai juokkuussa kaadetuilla hirsillä voi olla jo hammasleikkien ukiopuina kerroksien tahalla muodostava tumma kerros. Tätä kerrosta ei oteta huomioon iänmäärityksessä, koska se johtaa väärin ylläri.

KÄY SE LUUPILLAKIN

Useimmilla metsästäjillä ei ole mahdollisuutta mikroskoopin käyttöön. Aisasta kiinnostuneen ei pidä kuitenkaan hämähä, sillä hirven iänmääritys hammassementtikerroksista onnistuu myös laupin avulla. Vuosirenkaidet erottavat riittävin hyvin hammassementistä viittävähän 15-kertaa suuremmalla laupilla.

Artikkelissa kirjoittajan kokemusten perusteella laupilla tehtävien iänmääritysten soveltuva parhaiten hammasleikkien läpivaloisuutta alhaalta päin. Valonlähteenä voi toimia esim. psyyryn asetettu lamputilapuu. Läpivaloisuuden muovin tai laupilla laulettuja hammasleikkettä laupilla vasten tarkastelehtamalla on mahdollista luseha hammassementin vuosirenkaita, jotka erottavat

läpivaloisuuden tumminna. Hammassementistä löytyä selkeimmän näkyminä, kun siirrä laupia ja hammasleikkettä valoon lähden ei kohtiin. Leikket on hyvä pitää märkinä alkooholipitoisella nestellä.

Hammasleikkettä vasten tarkastella laupilla myös mustaa taustasta otettua mikroskooppilla. Leikkettä on tässä tapauksessa valaistava sivusta. Läpivaloisuus voidaan kuitenkin pitää parempana vaihtoehtona määrittäessä hirven ikää laupilla.

Laupilla suoritettua iänmäärityksellä ei aina saada yhtä tarkkoja hirven ikäarviointia kuin mikroskooppilla, koska laupia käytettäessä saattaa jäädä havaitsematta jokin sellainen vuostrengas, joka rotetaan vammudella mikroskooppilla. Tämä voi joissakin tapauksissa johtaa hirven iän aliarviointiin. Virhemarginaali on kuitenkin keskimäärin pienempi kuin esim. hirven poskihampainnän lukumisen perusteella tehty iänmääritys.

IKÄTIEJOJEN HYÖDYNTÄMINEN

Hirven iänmääritys hammassementtikerroksista on palkitsevaa puuhaa, sillä tunne on hieno, kun voit oman hirsivätkän "lutkijana" toimi-

Menetelmää käytetään ympäri maailman hirsivätkämuksen tarpeista, mutta hirven iänmäärityksen onnistuu sen avulla myös keneiltä tahansa metsästäjältä.

essa lopettaa lopettamat arvailut kunkin saalisshirven lästä.

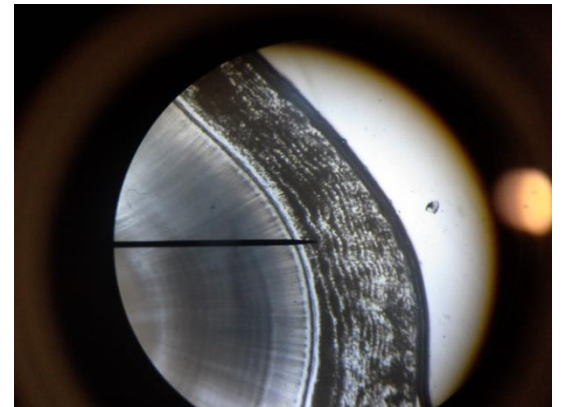
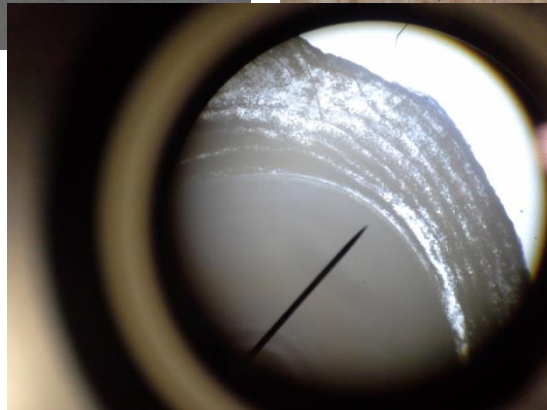
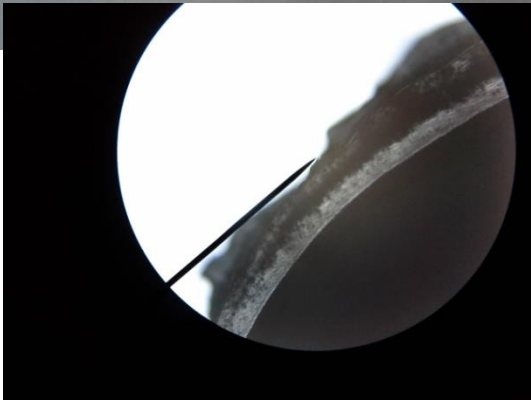
Hirven ikäarvot ovat hyödyllisiä monella tavalla. Metsästäjällä kiinnostava hirven elinikänsä vaihe saadaan nähdä tietojen avulla selville. Jos kaadettu hirti määritetään vanhaaksi, voi se olla metsästäjälle helpoin, sillä läpivaloisuutta yksilöllä on usein pieni merkitys hirsivätkän tulevalle kehitykselle.

Vähintään muutamata perikkäisellä vuodella kerätyt riittävin suuret iänmäärityksaineistot ovat erittäin arvokkaita tukena hirsivätkämuksen suunnittelussa. Nuoret ikäluokat ovat ensimmäinen hirven nemalissa ikärakenteessa. Yleisin ikäluokka on tällöin 1,5-vuotiaat, joiden osuus iänmäärityksaineiston hirsistä on yleensä yli 30%. Tätä vanhempien hirvien osuuden tulisi pienentyä asteittain. Ikärakenne on puolestaan epävakaisessa tilassa, jos monet ikäluokat ovat alitodettuina aineistossa. Vuosittain ikärakenne voidaan saada korjautumaan pienentämällä tulevien vuotien hirsivätkän vasuosausta. Metsästyksen jälkeisen hirven väkiväkintään jää niin menetellessä subkseenissä katsottuna aikaiksenpää enemmän tavaja.

Naarasbirven ikärakennetietoja on mahdollista hyödyntää, jos metsästäjiä halutaan tehdä laskelmia tulevien vuosien vastatuhoista. Laskelma varten tarvitaan tietoa naarasbirven iästä riippuvasta vastatuhoituksesta.

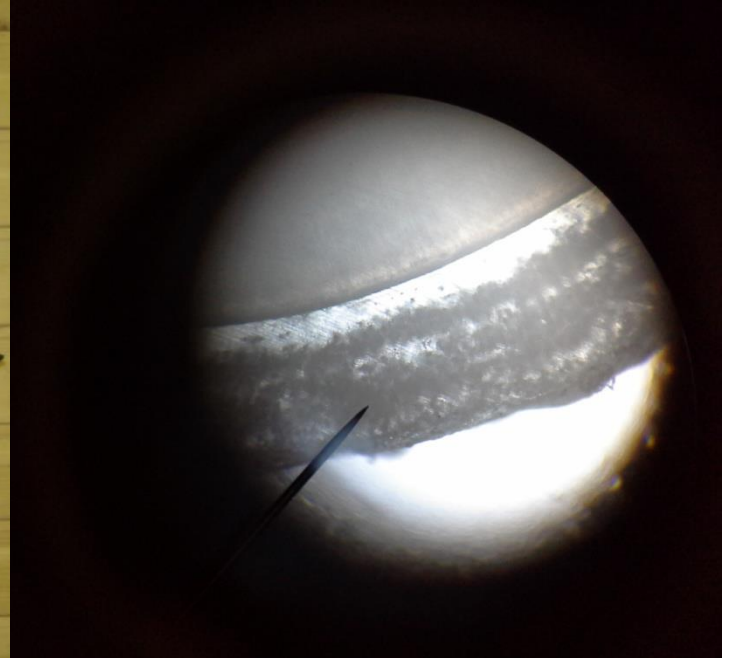
Voimakas kannanvähitys on pitkään ollut maamme hirsivätkämuksion paljimpia ongelmia. Kannanvähelyä voidaan helpentää hyödyntämällä enemmän hirven ikärakennetietoja.

Hirven ikä on hyvä tietää myös, kun suunnitella vähintään tarkkaa. Vanha hirven liha on usein sitkeää, joten se vaatii maruutuksen pitkän kypsennäntänsä. ☺

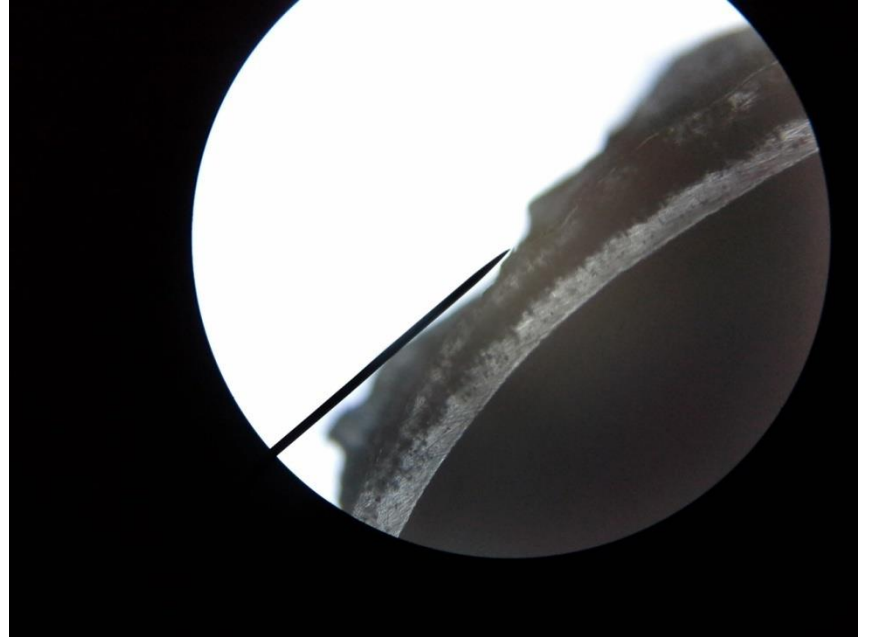
10 piikkiä, 87,5cm

4,5 v.

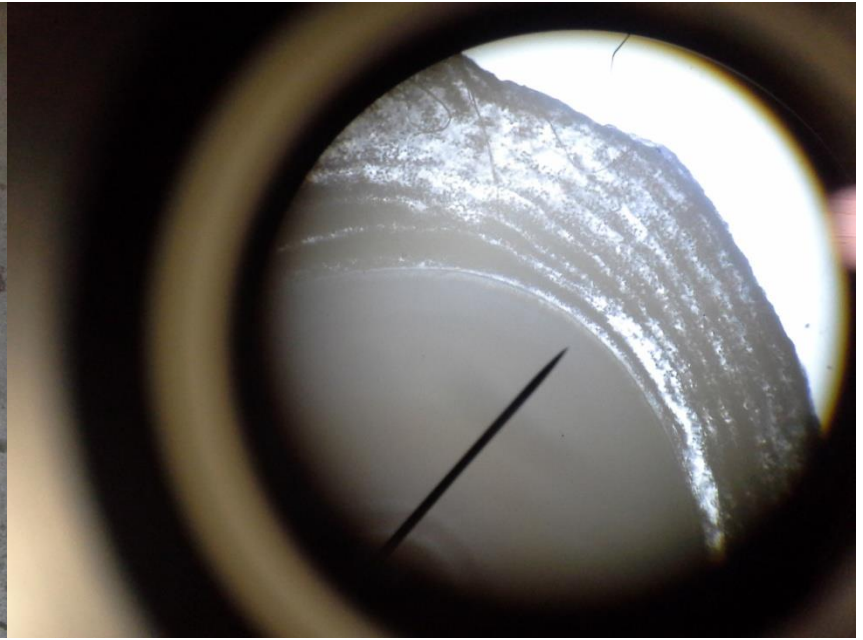
10 piikkiä, 67 cm

1,5 v.

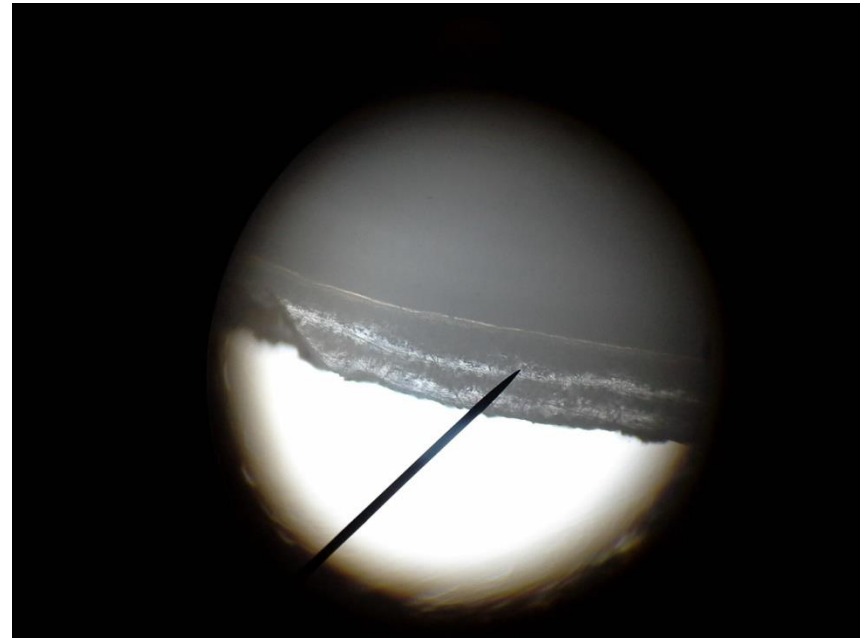
11 piikkiä, 123 cm

8 vuotta

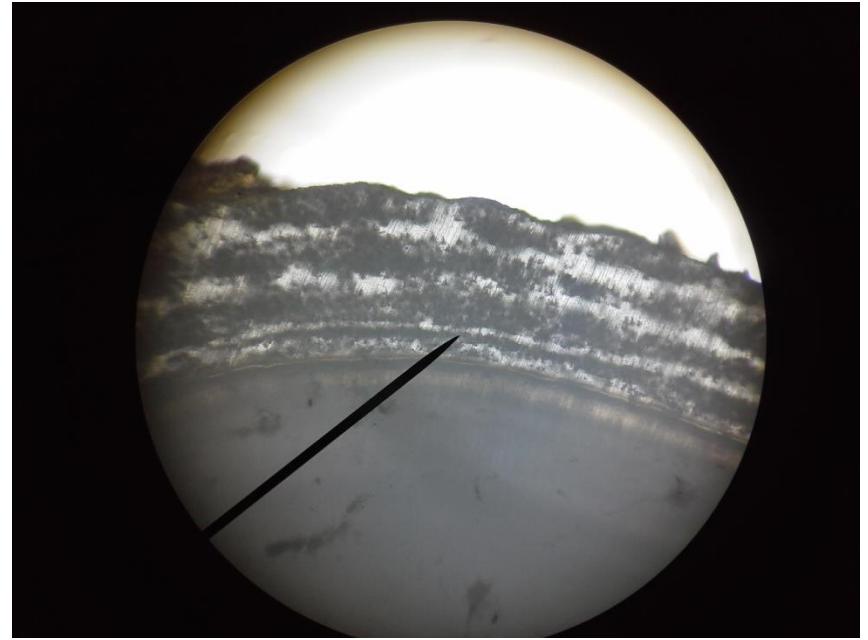
10 piikkiä, n.67cm

2,5v

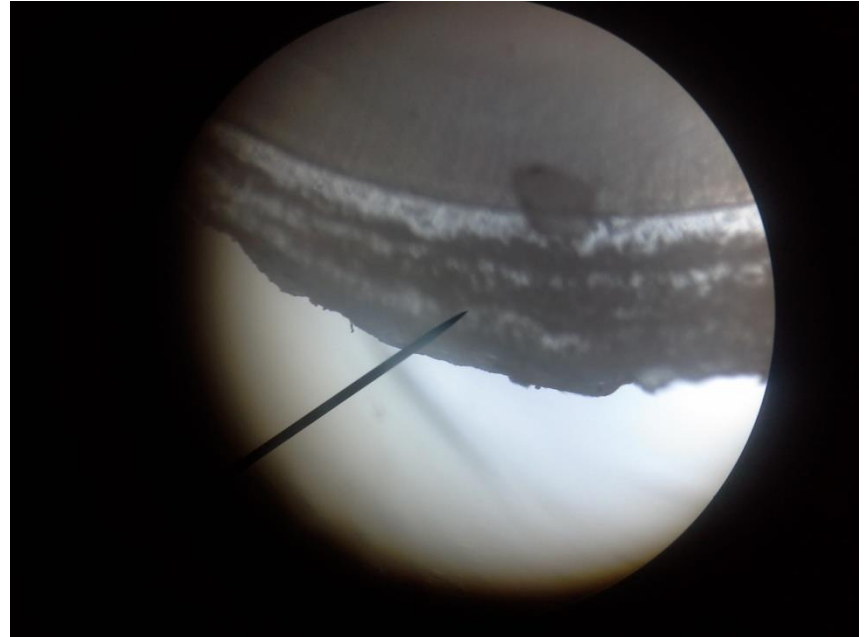
10 piikkiä, 81cm

4 vuotias

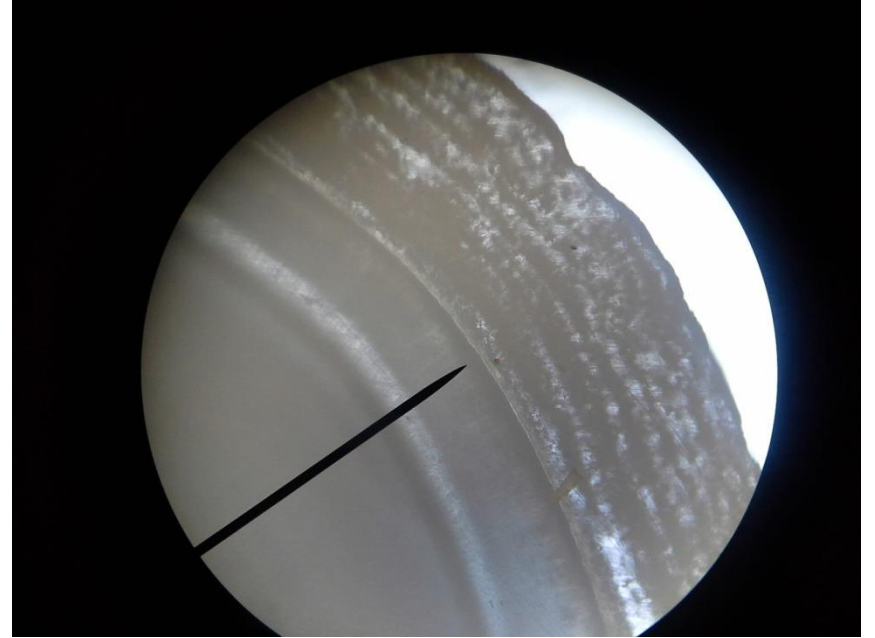
4piikkiä, 79cm , 3,5v

9piikkiä, 91cm 3,5v

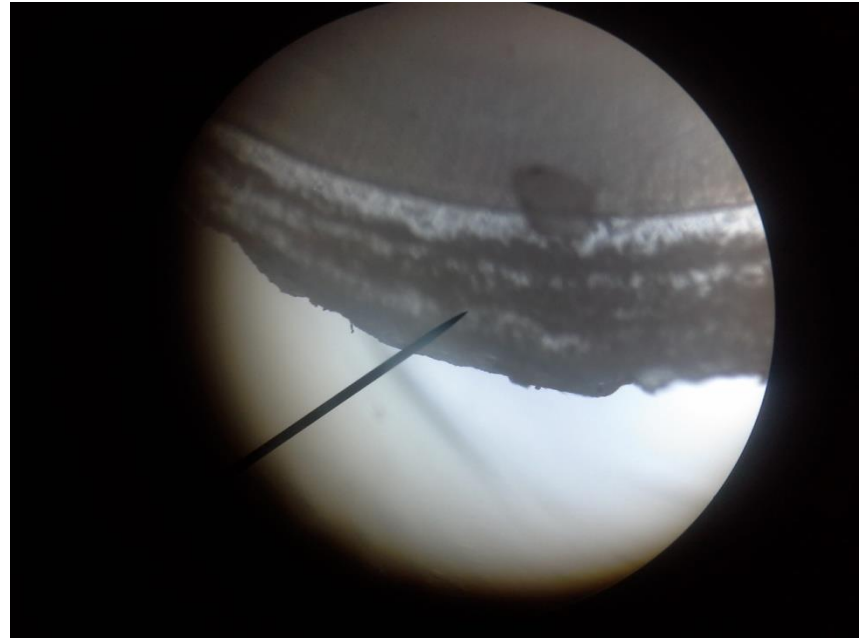
6piikkiä, 74cm

n.10v.

9piikkiä, 91cm

3,5 v.